

Міністерство культури та інформаційної політики України
Комунальний вищий навчальний заклад
«Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки»
Дніпропетровської обласної ради»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчально-виховної
діяльності КВНЗ «Дніпропетровська
академія музики ім. М. Глінки» ДОР»
Віталій КАРАСЬ
«31» серпня 2023 року

СИЛАБУС
НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ»

Рівень вищої освіти – другий

Ступінь вищої освіти – Магістр

Галузь знань – 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність – 025 «Музичне мистецтво»

Освітньо-наукова програма – «Музичне мистецтво»

Д н і п р о
2 0 2 3

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ. Навчальна дисципліна «Філософія культури» розкриває фундаментальні основи базових теоретичних засад філософії культури, сприяє формуванню здатності самостійно аналізувати явища та процеси культури, мистецтва, музики та використовувати отримані результати в творчому процесі професійного здійснення. В контексті метатеоретичного підходу до фундаментальних закономірностей культури розглядаються самоцінність української культури та ракурси її інтеграції у світовий соціокультурний процес.

Навчальний матеріал охоплює основні культур-філософські концепції та закономірності історичного розвитку культури, питання культурної ідентичності, кризи культури та культурної діалогічності. Особлива увага приділяється сучасним тенденціям та перспективам розвитку культури, мистецтва та зокрема музики в контексті метамодерної культурної парадигми.

КОМПЕТЕНТНОСТІ.

Інтегральна:

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі музичної професійної діяльності та здійснення інновацій в теорії, історії музики, у педагогіці. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі музичної професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій в теорії, історії музики, у педагогіці, виконавстві та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні:

ЗК 4. Здатність до міжособистісної взаємодії

ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Фахові:

ФК 2. Усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду.

ТРИВАЛІСТЬ КУРСУ. Кількість кредитів ЄКТС – 3, курс перший, семестр – II, загальний обсяг – 90 годин, з них лекцій – 42 години, самостійна робота – 48 годин.

МЕТОЮ викладання навчальної дисципліни «Філософія культури» є формування у студентів аналітичної позиції та критичного мислення на підставі обізнаності щодо природи, сутності та функцій культури і мистецтва, закономірностей формування культурної специфіки різних епох та світоглядних парадигм при визначенні особистісної творчої позиції та цілісного світобачення

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ:

ПРН 7. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

МІСЦЕ ДИСЦИПЛІНИ В СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНОЇ ПОСЛІДОВНОСТІ. Дисципліна «Філософія культури» вивчається на першому курсі (II семестр) та є навчальним компонентом з формування культур-філософських знань студентів. Дисципліна включена до циклу

гуманітарної підготовки. За змістом вона є теоретичним блоком набуття знань з фундаментальних закономірностей становлення культури, її сучасних тенденцій та перспектив розвитку. Навчальна дисципліна вивчається у комплексі з дисциплінами «Еволюція художніх стилів у мистецтві», «Історія педагогічних вчень».

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ. Дисципліна «Філософія культури» реалізується у вигляді лекційних занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ. 1. Розповідь 2. Пояснення 3. Лекція 4. Бесіда. 5. Дискусія, диспут. 6. Метод ілюстрування передбачає відео-, аудіо- та слайдо-програми. 7. Метод самостійного спостереження. 8. Індуктивний метод навчання. 9. Дедуктивний метод навчання.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. Культура як феномен. Модальність культури в порівнянні з природою, суспільством, людиною. Культура як багатовимірний цілісний феномен. Проблема самобуття культури. Основні елементи в системі культури. Матеріальна, духовна та художня культура, їх взаємозв'язок. Структурні компоненти духовної культури: міфологія, релігія, ідеологія, мораль, наука, філософія. Художня творчість як особливий елемент культури.

ТЕМА 2. Історична динаміка культур. Історична типологія культур. Універсальні критерії їх характеристик. Світоглядна парадигма як ідейна основа визначення специфіки культури. Природоцентризм (космоцентризм), теоцентризм, соціоцентризм (культуроцентризм), логоцентризм і антропоцентризм. Культурні характеристики. Соціокультурна концепція П. Сорокіна. Традиційні та нетрадиційні культури. Поняття «ментальність», «парадигма». Проблема інтеграції та самоцінності культур.

ТЕМА 3. Проблема множинності культур. Ідея множинності культур. Поняття типу культури. Проблема типологізації культур в сучасній філософсько-культурологічній думці. Основні концепції типології культур. Проблема «Захід – Схід». Ідея форумності культур. Проблема егалітаризму (рівності) культур (М. Данилевський, О. Шпенглер, В. Шубарт, К. Леві-Стросс). Європоцентризм, американоцентризм та афроцентризм як антиегалітаристські концепції. Партикуляризм та універсалізм. Поняття «партикуляризму». Расовий та національний партикуляризм. Ідея партикуляризму в європейській філософії культури. Поняття «універсалізму». Ідея універсалізму в історії філософії. Універсалізм культури та концепція космополітизму.

ТЕМА 4 Протиріччя культури. Проблема визначень та змісту культури. Культура та природа. Культура та суспільство. Культури та цивілізація. Концепції М. Реріха, Ж. Марітена, І. Ільїна, Шпенглера. Ціннісна природа культури, як основа міжкультурних протиріч. Релігійний та світський характер культури. Проблема інтеграції та нівелювання самобутності культури. Множинність національних культур в універсальній єдності загальнолюдських цінностей.

ТЕМА 5. Проблема ідентичності в культурі. Поняття ідентичності. Ідентичність як прагнення людини до уподібнення. Механізми ідентифікації у Е.Фрома, З.Фрейда та сучасних дослідженнях. Культурна ідентифікація як самовідчуття людини всередині конкретної культури. Індивідуальна та групова культурна ідентичність. Культура, субкультура, контркультура. Типологія форм культурної ідентифікації за Г.Абромсоном. Маргінали як опозиція традиційній (“нормальній”) культурній ідентичності. Концепція А.Фаржа. Расова та етнічна ідентичність. Етнічна культура як субкультура. Національна ідентичність. Поняття націоналізму. Концепції націоналізму Д.Донцова та М.Бердяєва. Національна ідея. Ментальність та національна самосвідомість. Роль ментальності у процесі культурної ідентифікації. Типи ментальностей (Л.Леві-Брюль). Історія ментальностей. Антична ментальність. Середньовічна ментальність. Американська ментальність. Ментальність українського народу.

ТЕМА 6 Закономірності історичного розвитку культури. Особливості становлення людини як соціокультурної істоти та зародження культури. Основні ознаки первісної культури: синкретизм усіх сфер людської життєдіяльності та традиціоналізм. Поява мови та виникнення культури. Міф як основна форма первісної культури. Особливості історіогенезу європейської культури: від традиційної культури до культури креативної. Місто як основна ознака цивілізації та основний рушій культурного розвитку. Поява нових елементів культури – раціонального знання, письма, системи освіти. Виникнення поняття «творчість»: до «оєйзіс» через «техне». Розуміння культури в добу Середньовіччя. Язичницька та християнська екзегетика. Креаціонізм та символізм. Культура як духовне вдосконалення на шляху до пізнання Бога. Ідея *humanitas* як провідна для розуміння культури. “Культурність” як ознака людини в епоху Відродження. Програма культивування розуму та раціоналізація культури. Трагедія гуманістичної культури як гасло Новітньої доби. Модернізм як вияв нової культурної парадигми.

ТЕМА 7. Елітарна та масова культура. Поняття елітарної та масової культури. Еліта та культура. К.Мангейм про культуру еліти. Концепція елітарної культури Х.Ортега-і-Гасета. Масова культура як феномен. Поняття “масового суспільства”. Критика масової культури в сучасній філософії. Конформізм як вияв маскультури. Розповсюдження і сприйняття культури засобом тиражування. Поняття “індустрія культури”. Механізм сублимації. Механізм проекції

ТЕМА 8. Криза культури. Тема кризи культури в історії філософської думки. Європейська культура як наслідок кризового стану. Християнство як криза античної культури. Виявлення кризи в “Занепаді Європи” О.Шпенглера. Кризові процеси в культурі як переоцінка ціннісних орієнтацій. Самовідчуття людини в культурі як визначальний фактор кризи в культурі. “Криза європейського людства та філософії” Е.Гуссерля. Концепція К.Ясперса. Криза в культурі як критерій самовизначення культури. Криза культури як наслідок

внутрішніх протиріч між складовими культури. Криза культури як наслідок дії зовнішніх факторів. Криза культури в контексті проблеми взаємозв'язку культури та цивілізації. Поняття цивілізації. Теорія цивілізацій у вченнях М.Данилевського, О.Шпенглера, А.Тойнбі, П.Сорокіна. Концепція зіткнення цивілізацій С.Хантінгтона.

ТЕМА 9. Сучасна культурна ситуація: тенденції подальшого розвитку культури. Поняття “постмодернізму”. Філософське осмислення культурної ситуації постмодернізму в працях П. Клоссовські, Ж. Бодріяра, Ж. Дельоза, Ж. Дерріда, М. Фуко, Ю. Крістевої, Ж. Лакана, Ж.-Ф. Ліотара. Поява нових галузей наукового дослідження: культурних студій, семіотичних студій, гендерних студій, постколоніальної теорії тощо. Всепроникність постмодерну: постмодерн в галузі психології, права, мистецтва, політики. Критика постмодернізму: В. Фарія, П. де Ман, М. Ліла, К. Норіс, Н.Хомський. Метамодерн як передчуття нової культурної парадигми. Реконструкція людини-цілісної.

ТЕМА 10. Сучасні завдання та перспективи розвитку музичного мистецтва в контексті метамодерної культурної парадигми. Сучасні цінності музичного мистецтва. Місце музики у сучасному соціокультурному просторі. Проблема пошуку стилістики адекватно світоглядним запитам сучасності. Філософія музики у вирішенні проблеми смислу людського існування. Музика як модель світобудови. Квантова природа сучасної музики. ХХІ століття в універсумі музичних стилів. Неоромантичний поворот в музиці та нова простота як естетична ознака музичного метамодерну.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль:

Метод усного контролю: співбесіда, фронтальне опитування, підготовка доповідей та ін. Методи письмового контролю: виконання контрольних робіт, рефератів та аналітики першоджерельної літератури та ін. **Підсумковий контроль** – екзамен.

ПОЛІТИКА КУРСУ («Правила гри»). Курс передбачає лекційну та самостійну роботу. Для отримання позитивної оцінки здобувач повинен відвідувати заняття, засвоювати матеріал та бути учасником дискусій. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін. Під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності. Пропуски занять здобувачами припустимі тільки з поважних причин та підлягають відпрацюванню. Оцінювання виконання завдань студентами проводиться на лекційних заняттях та окремо перевіряється самостійна робота (реферати, доповіді, письмовий аналіз результатів практичних робіт, конспекти та ін.).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Козира Є.В. Культурологія: навчальний посібник. К.: Медицина, 2020.
2. Сабадаш Ю. С., Нікольченко Ю. М. Культурологія: Практикум. К.: Ліра-К, 2021. 216 с.

3. Філософія культури: основні поняття, напрями, персоналії : навч. посіб. / За заг. ред. М. О. Тимошенко. Київ : [б.в.]; Чернівці : Букрек, 2020.623 с.

Додаткова

1. Виткалов С. В. Українська культура. Рівне : РДГУ, 2015. 195 с.
2. Виткалов С. В. Історіографія культури України. Рівне : РДГУ, 2016. 186 с.
3. Демчук Р. Українська ідентичність у модусі ідеологем. К. : Стародавній світ, 2015.
4. Качкан В. А., О. Б. Величко, Н. М. Божко та ін. Історія української культури. Київ : Медицина, 2014. 231 с.
5. Культурологія. Розвиток культури в інформаційному вимірі: підручник / Кравець М. С. Львів : Новий Світ-2000, 2019. 259 с.
6. Культурологія: Могилянська школа: колективна монографія. К., 2018. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/14376>
7. Культурологія: розвиток культури в інформаційному вимірі: підручник. Львів: Новий Світ, 2000, 2019. 260 с.
8. Культурологія: теорія та історія культури. Навч. посіб. Видання 3-є, перероб. та доп./За ред. І. І. Тюрменко. К.: Центр учбової літератури, 2010. 370 с.
9. Личкова В. А., Юайхулліна Г. Етнокультурологія. К. : НАКККіМ, 2018.
10. Основи культурології: Навч. посіб. / За ред. Л.О. Сандюк та Н.В. Щубелки. К.: Центр учбової літератури, 2012. 400 с.
11. Попович М. Модерн і постмодерн: філософія і політика / Дух і Літера. №9–10. К., 2002.
12. Сучасна культурологія / Під редакцією К. Кислюк. К. Конопр, 2018. 342 с.
13. Шабанова Ю.О. Філософія культури / Підручник. Дніпро : ЛІРА, 2019. 240 с.
14. Шабанова Ю.О., Тарасова Н.Ю., Дичковська О.Я. Історія української культури : навч. посіб. для студ. усіх спец. денної та заочної форм навчання. Дніпро: НГУ, 2012. 141 с.
15. Шпенглер О. Занепад Європи. URL: <https://nashformat.ua/products/zanepad-evropu-709370>

Інформаційні ресурси

1. www.Info-Library.com.ua
2. www.Pedagogy.webukr.net
3. www.Megalib.com.ua
4. www.Pedagogika.Vcoz.ua
5. Дніпропетровська обласна універсальна бібліотека. URL: www.libr.dp.ua